

IJODIY SOHA TALABALARIDA ZARUR KASBIY
HISLATLARNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Ismoilov Vohid Zohid o'g'li

+998939691098

vohidbekismoilov85@gmail.com

Xalqaro innovatsion universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi ijodiy soha talabalarda zarur kasbiy hislatlarni rivojlantirishning nazariy asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda kasbiy hislatlar tushunchasining psixologik-pedagogik mazmuni, uning tarkibiy komponentlari hamda ijodiy faoliyatdagi ahamiyati yoritib berilgan. Shuningdek, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, faoliyat nazariyasi va ijtimoiy o'rganish nazariyasi doirasida ijodiy soha talabalari kasbiy rivojlanishining nazariy jihatlari asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: ijodiy soha, kasbiy hislatlar, ijodiy fikrlash, kasbiy rivojlanish, talaba shaxsi.

Аннотация: В тезисе рассматриваются теоретические основы развития профессионально значимых качеств у студентов творческих направлений. Анализируется психологико-педагогическое содержание понятия профессиональных качеств, их структурные компоненты и значение в творческой деятельности. На основе личностно-ориентированного подхода, теории деятельности и теории социального научения обосновываются теоретические аспекты профессионального развития студентов творческих специальностей.

Ключевые слова: творческая сфера, профессиональные качества, творческое мышление, профессиональное развитие, личность студента.

Annotation: This thesis analyzes the theoretical foundations of developing essential professional qualities among students of creative fields. The study examines the psychological and pedagogical essence of professional qualities, their structural components, and their significance in creative activity. Theoretical aspects of professional development of creative students are substantiated within the framework of the personality-oriented approach, activity theory, and social learning theory.

Keywords: creative field, professional qualities, creative thinking, professional development, student personality.

Ijodiy sohalar — san’at, dizayn, jurnalistika, reklama, kino va boshqa yaratuvchanlikni talab qiluvchi faoliyatlarni o‘z ichiga oladi. Bunday sohalarida muvaffaqiyatga erishish nafaqat texnik bilim va ko‘nikmalarni, balki kasbiy-hislatlarni rivojlantirishni ham talab qiladi. Kasbiy hislatlar — shaxsning kasbiy faoliyatda samarali va ijodiy ishlashiga yordam beruvchi ichki xususiyatlar, mas’uliyat, mehnatsevarlik, muammolarni hal qilish qobiliyati, ijodiy fikrlash va professional etika kabi omillardan iborat.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ijodiy kasblarda muvaffaqiyatli faoliyat shaxsiy xususiyatlar va psixologik tayyorgarlik bilan bevosita bog‘liq (Amabile, 1996; Torrance, 2008). Shuningdek, A.N. Leontievning faoliyat nazariyasi ijodiy ishlar jarayonida kasbiy hislatlarning shakllanishi va rivojlanishini izohlaydi (Leontiev, 1977). V.G. Zhuravlev va I.V. Dubrovina tadqiqotlarida esa kasbiy hislatlarning barqarorligi va amaliy ko‘nikmalar bilan uyg‘unlashishi shaxsning professional muvaffaqiyatiga ta’sir etuvchi muhim omil sifatida ta’kidlangan (Zhuravlev, 2005; Dubrovina, 2010). Shu sababli, ijodiy soha talabalarda kasbiy hislatlarni rivojlantirish masalasi nafaqat pedagogik, balki psixologik nuqtai nazardan ham ilmiy asosga ega bo‘lishi lozim.

Kasbiy hislat tushunchasi psixologiya va pedagogika fanlarida shaxsning muayyan kasbiy faoliyatni samarali amalga oshirishini ta'minlovchi barqaror individual-psixologik xususiyatlar majmui sifatida talqin etiladi. V.G. Zhuravlevning ta'kidlashicha, kasbiy hislatlar shaxsning kasbiy tayyorgarligi, motivatsiyasi va amaliy faoliyati jarayonida shakllanib, professional muvaffaqiyatning muhim psixologik omili hisoblanadi. I.V. Dubrovina esa kasbiy hislatlarni shaxs rivojlanishining muhim tarkibiy qismi sifatida baholab, ularning kasbiy faoliyat samaradorligi bilan uzviy bog'liqligini asoslab beradi.

Ilmiy tadqiqotlarda kasbiy hislatlar faqat bilim va ko'nikmalar yig'indisi emas, balki shaxsning kasbga bo'lgan munosabati, qadriyatlari, motivlari va xulq-atvor xususiyatlarini ham o'z ichiga oluvchi murakkab psixologik tuzilma sifatida e'tirof etiladi (A.N. Leontiev). Ayniqsa, ijodiy sohalarda kasbiy hislatlar shaxsning individual imkoniyatlari, ijodiy salohiyati va mustaqil fikrlash darajasi bilan bevosita bog'liq bo'ladi.

Nazariy jihatdan kasbiy hislatlar tarkibi bir nechta o'zaro bog'liq komponentlardan tashkil topadi. Birinchidan, motivatsion komponent bo'lib, u shaxsning kasbiy faoliyatga bo'lgan qiziqishi, ichki ehtiyoji va kasbiy maqsadlarga intilishi bilan belgilanadi. Mazkur komponent ijodiy faoliyatda barqarorlik va uzluksizlikni ta'minlaydi. Ikkinchidan, shaxsiy-hislat komponenti mavjud bo'lib, u mas'uliyat, intizom, mustaqillik, tashabbuskorlik, ijodkorlik kabi individual xususiyatlarni qamrab oladi. Ushbu hislatlar ijodiy vazifalarni bajarishda talabanning faolligi va tashabbusini namoyon etadi.

Uchinchidan, funktsional-kompetensiyaviy komponent ajratiladi. Bu komponent kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni amaliy faoliyatda samarali qo'llash, muammoli vaziyatlarda ijodiy yechim topish qobiliyatini ifodalaydi. Tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, aynan ushbu komponent ijodiy soha vakillarining raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biridir.

Shunday qilib, kasbiy hislatlar ko‘p tarkibli va dinamik tuzilma bo‘lib, ular shaxsning kasbiy faoliyat jarayonida rivojlanib boradi. Ijodiy soha talabalarda ushbu hislatlarning shakllanishi ularning individual psixologik xususiyatlari, ta’lim jarayonining tashkil etilishi va pedagogik ta’sirlar tizimi bilan uzviy bog‘liqdir.

Ijodiy soha talabalari faoliyati o‘ziga xos psixologik va kasbiy xususiyatlarga ega bo‘lib, bu sohada muvaffaqiyatga erishish ko‘p jihatdan shaxsda shakllangan kasbiy hislatlar darajasi bilan belgilanadi. Ilmiy tadqiqotlarda ta’kidlanishicha, ijodiy faoliyat doimiy yangilik yaratish, nostandart fikrlash va noaniq vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilishni talab etadi (T. Amabile, E.P. Torrance). Shu sababli ijodiy soha talabalari uchun kasbiy hislatlar nafaqat yordamchi omil, balki kasbiy yetuklikning asosiy mezon sifatida namoyon bo‘ladi.

Psixologik nuqtai nazardan, kasbiy hislatlar talabaning kasbga moslashuvi, o‘zini namoyon etishi va professional identifikatsiyasini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. A.N. Leontievning faoliyat nazariyasiga ko‘ra, shaxsning kasbiy rivojlanishi uning faoliyat jarayonidagi faolligi va motivatsiyasi bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, aynan kasbiy hislatlar ushbu faollikni ta’minlovchi ichki mexanizm hisoblanadi. Ijodiy sohalarda esa bu jarayon yanada murakkablashib, shaxsning individual uslubi va ijodiy yondashuvi bilan boyiydi.

Ijodiy soha talabalari uchun muhim bo‘lgan kasbiy hislatlar qatoriga, avvalo, ijodiy fikrlash kiradi. Torrance tadqiqotlarida ijodiy fikrlash muammoni turli nuqtai nazardan ko‘ra olish, yangi g‘oyalar ilgari surish va innovatsion yechimlar topish qobiliyati sifatida izohlanadi. Shuningdek, moslashuvchanlik va muammolarni hal qilish qobiliyati ijodiy kasblarda tez-tez uchraydigan noaniqlik sharoitida samarali faoliyat yuritish imkonini beradi.

Bundan tashqari, mehnatsevarlik va intizom ijodiy faoliyatda barqaror natijalarga erishishning muhim sharti hisoblanadi. Tadqiqotchilar ta'kidlashicha, ijodiy qobiliyat yuqori bo'lgan, biroq kasbiy intizom yetarli darajada shakllanmagan shaxslar professional faoliyatda kutilgan muvaffaqiyatga erisha olmaydi. Kommunikativlik va hamkorlikka tayyorlik esa ijodiy jamoalarda ishlash, g'oyalarni himoya qilish va konstruktiv tanqidni qabul qilish uchun zarur bo'lgan muhim kasbiy hislatlardandir.

Shu bilan birga, mas'uliyat va professional etika ijodiy soha vakillarining ijtimoiy javobgarligini belgilaydi. Jamiyat ongiga ta'sir ko'rsatuvchi mahsulotlar yaratiladigan sohalarda kasbiy mas'uliyat va axloqiy me'yorlarga rioya qilish alohida ahamiyat kasb etadi. Demak, ijodiy soha talabalari uchun kasbiy hislatlarning rivojlanganligi ularning shaxsiy kamoloti, kasbiy barqarorligi hamda mehnat bozorida raqobatbardoshligini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Amabile, T. Creativity in Context. Boulder, 1996.
2. Torrance, E.P. Guiding Creative Talent. Englewood Cliffs, 2008.
3. Zhuravlev V.G. Psikhologiya professionalizma. Moskva, 2005.
4. Dubrovina I.V. Psikhologiya razvitiya lichnosti. Moskva, 2010.
5. Leontiev A.N. Deyatel'nost, soznanie, lichnost. Moskva, 1977.
6. Rogers C. On Becoming a Person. Boston, 1961.
7. Bandura A. Social Learning Theory. Englewood Cliffs, 1977.

